

STK'ların Yerel Yönetimlerle İşbirliği Çalışmaları

Nurcan Müftüoğlu

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

Bu konuşma kurulduğu 1985 yılından bu yana kamusal ortaklıklar ile çalışmalarını sürdüren Vakfın deneyimleri ve çevremizde kadın/sağlık alanında çalışmalar sürdüren sivil toplum kuruluşlarının pratiklerine dayalı gözlemleri içermektedir. TAP Vakfı koruyucu sağlığı destekleme yaklaşımı ile sürdürdüğü eğitim ve iletişim faaliyetleri ve saha çalışmalarında kurumsal işbirlikleri ile yol almış, 2010 yılından bu yana ise kadınları güçlendirmeyi hedefleyen bir programı yerel yönetimleri n kadın çalışmaları bağlamında uygulamayı sürdürmüştür. Kadın Sağlığı Eğitimleri (KSEP) ve Kadın Sağlığı Seminerleri (KSS) genel sağlığı ve kadın sağlığını koruyucu davranışlar kazandırmaya yönelik konuların yanı sıra kadınları sosyal alanda güçlendirmeyi amaçlayan iletişim, haklar gibi başlıkları içermektedir. Farklı yaş ve sosyal gruptan kadınların ilgisini çeken ve benimsediği uygulamalar kadın merkezli çalışan pek çok kurumun çalışmalarında yer almıştır.

Yerel yönetimlerin, yerel demokrasiyi ve özerkliği temsil ettiğinden yola çıkarak yerelde hizmetlerin sunumunda daha fazla katılım ve yönetime açık olduğunu varsayabiliriz. Sorunları belirleme, analiz ve çözüm üretme süreçlerinde yerelden hareket etmenin gücü ve önemi, merkez ve yerel arasındaki mesafeyi (fiziksel, sosyal ve idari boyutları ile) düşündüğümüzde, öne çıkan bir boyuttur. Yönetişim boyutunda yerelde gelişen ortaklıklar, 90'lı yıllardan bu yana katılımcılık konusunda geliştirilen ve yasalarla desteklenen mekanizmalar (Kent Konseyi - çalışma komisyonları), 2005 yılından bu yana Belediyelerin hazırlamak durumunda oldukları stratejik planlar ve toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek üzere hazırlanan yerel eşitlik eylem planları yerel yönetimlerle işbirliği konusunda kıymetli zeminlerdir. Bu zeminler çocuk ve kadın haklarının desteklenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, hizmet politikalarının yeniden şekillenmesi ve kaynak dağılımının bu çerçevede değerlendirilmesi için fırsat yaratabilir.

Sivil toplum kuruluşları ise hedef grupları ve odaklandıkları amaç doğrultusunda hizmet ve politika üreten, dezavantajlı gruplara erişimde başarılı, hizmet modelleri konusunda esnek ve yaratıcı, misyonları doğrultusunda uzmanlaşan örgütlerdir. Sivil toplum kendi içinde meslek kuruluşlarından taban örgütlenmelerine, tematik uzmanlıklardan hak temelli çalışanlara uzanan geniş bir çeşitlilik içindedir. Gönüllü katılımı, kırılgan gruplar olarak nitelenen öznelerin örgütlenmesi ve toplumsal değişimi hedefleyen savunuculuk çalışmaları sivil toplum kuruluşlarının güçlü yanlarıdır.

Yerel yönetimler kadın çalışmaları alanında erişim potansiyeli, geliştirdiği uzmanlık ve yarattığı dinamizm ile sivil toplum kuruluşlarından yararlanmaktalar. Kadın kuruluşları ise kaynaklarını güçlendirmek ve sürdürülebilirliği sağlamak için yerel yönetimlerden destek alabiliyorlar. Tarafların sorumlu tutumları ve dikkatli yaklaşımları ile etkin bir işbirliği zemini yaratmak mümkün. Sivil toplumun yeterince kurumsallaşmış ve güçlü olmadığını, yerel yönetimlerin ise yönetim boyutunda verimlilik, saydamlık ve hesap verebilirlik noktalarında yol alması gerektiğini biliyoruz. İstihdamı destekleyen kooperatiflerden festivallere, kreş işletmelerinden eğitim programlarına birlikte çalışma pratikleri sadece tarafların kazanımlarını geliştirmekle kalmayıp demokratik bir ortamın gelişmesine katkı da sağlayacaktır.

Sivil toplum kuruluşlarının yerel yönetimler birlikteliği ile toplumsal değişimi sağlamak istedikleri konularda yerel düzeyde değişim ve dönüşüm yaratarak modeller geliştirebiliyorlar. (Mülteci kadın grupları için belediye ve stk ortaklığı ile geliştirilen kooperatifler gibi.) Yereldeki bu işbirliklerine kamu kurumları dahil olarak bütüncül bir yaklaşımla sosyal hizmetlerin dahililiyeti, önleyici – koruyucu çalışmaların yaygınlaşmasını sağlıyor. Kadınlar, çocuklar, ergenler, gençler, LGBTİ’ler, HIV ile yaşayanlar, Romanlar gibi grupların ihtiyaçlarının görünürlüğünü ve hizmet taleplerinin güçlenmesini sağlıyor. Gündemleştirilen sorunlar öznelere de katılımıyla stratejik planlara/eylem planlarına taşınabiliyor. Sivil toplumun biriktirdiği deneyim ve hak temelli yaklaşımın belediye hizmetlerine yansması/anaakımlaşması mümkün oluyor.

Merkezi politikaların kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanlarındaki çekimser ve giderek olumsuz bir noktaya evrilmesi, İstanbul Sözleşmesinden çıkılması gibi kazanılmış haklar konusundaki geri adımlar, kadın hareketine yönelik yasaklar sivil toplum ve yerel yönetimler tarafından sürdürülen kadın çalışmalarını daha kritik bir noktaya taşımaktadır. Bilgilendirme ve farkındalık alanlarından, haklara ve hizmetlere erişime kadar kapsayıcı bir yaklaşıma, etkili çalışma modellerine ihtiyacımız var.

Koruyucu sağlık yaklaşımın giderek zayıfladığı, kadın hakları ve sağlık hakları perspektifinde yeterince duyarlı ve sorumlu bir merkezin/otoritenin olmadığı ve kamusal hizmetlerin bu yaklaşımla sunulduğu süreçte kadın sağlığı hizmetleri de bundan payını almaktadır. Kadına yönelik şiddet yaygın ve can yakan bir toplumsal mesele ve halk sağlığı sorunu olmaya devam etmekte, buna karşılık sağlık hizmet sunumunda kapsayıcı bir karşılık bulamamaktadır. 2000li yıllarda bu konuda atılan adımlar, geliştirilen mevzuat, hizmet içi eğitimler vb. faaliyetlere karşın günümüzde hem koruyucu perspektif hem de tedavi ve rehabilitasyon destek süreçleri açısından ciddi sorunlar yaşanmaktadır.

Ülkemizin kabul ettiği ve desteklediği uluslararası sözleşmeler temel insan hakları konusunda verdiğimiz mücadelelerde önemli bir dayanak. İstanbul sözleşmesinden de çıkılması ile kadın hakları konusunda gelinen nokta, kadınların bedensel hakları alanındaki gerilemenin de bir başka göstergesi. Sağlıkta dönüşümle birlikte aile planlaması hizmetlerinde başlayan daralma, performans sistemi ile pekişmiş, kamunun AP yöntem alımından vazgeçmesi le tamamlanmıştır. Bilgiye, danışmanlık hizmetine ve yöntemine de erişemeyen yoksul kadınlar için doğurganlığını düzenleme şansı kalmamış, istenmeyen gebeliğin sonlandırılması hizmeti halen yasal ancak kamusal olarak yasaklı bir noktaya taşınmıştır. Koruyucu sağlık hizmeti özel sektör için hiçbir zaman öncelikli bir alan olmamıştır.

Üreme sağlığı ve doğurganlık temel koruyucu sağlık hizmetlerine erişememek sağlık risklerinin yanında yaşam hakkı ihlalini de getirmektedir. Hak temelli bir yaklaşımla kapsayıcı hizmet modelleri geliştirilmesine ve uygulanmasına ihtiyacımız var. Şüphesiz ki alternatif bir sağlık hizmet ağı geliştirilmesinden söz etmiyoruz, ancak merkezi sağlık hizmetlerinin, birinci basamağın eskiden olduğu gibi anne-çocuk sağlığı korumaya yönelik bir yapıya kavuşması için çaba harcarken yerel yönetimlerin de mevcut potansiyelini bu alanda karşılanamayan ihtiyacı karşılamak üzere harekete geçirmesi destekleyici olacaktır.

Kaynakça

- Dr. Ayşegül Esin, Doç.Dr. Sare Mıhçıokur, Canan Demir, Gizem Kanal, Türkiye’de Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Durum Analiz Raporu, 2021. CİSÜ Platformu, İstanbul
- Dr. Özgün Akduran Erol, Dr. Ayşegül Dönmez, Yerel Yönetimler Bağlamında Kadın ve Üreme Sağlığı, 2020, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu - Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı
- Prof.Dr.Ayşe Akın, Prof.Dr.Kayıhan Pala, Yerel Yönetimler Bağlamında Koruyucu Sağlık Perspektifi ile Kadın Sağlığının Desteklenmesi, 2022, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu - Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı
- Kadına Yönelik Şiddetin Sağlık Sistemi Boyutu – Araştırma Raporu, Dissensus Research, 2023 Birleşmiş Milletler Kadın Birimi - Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı